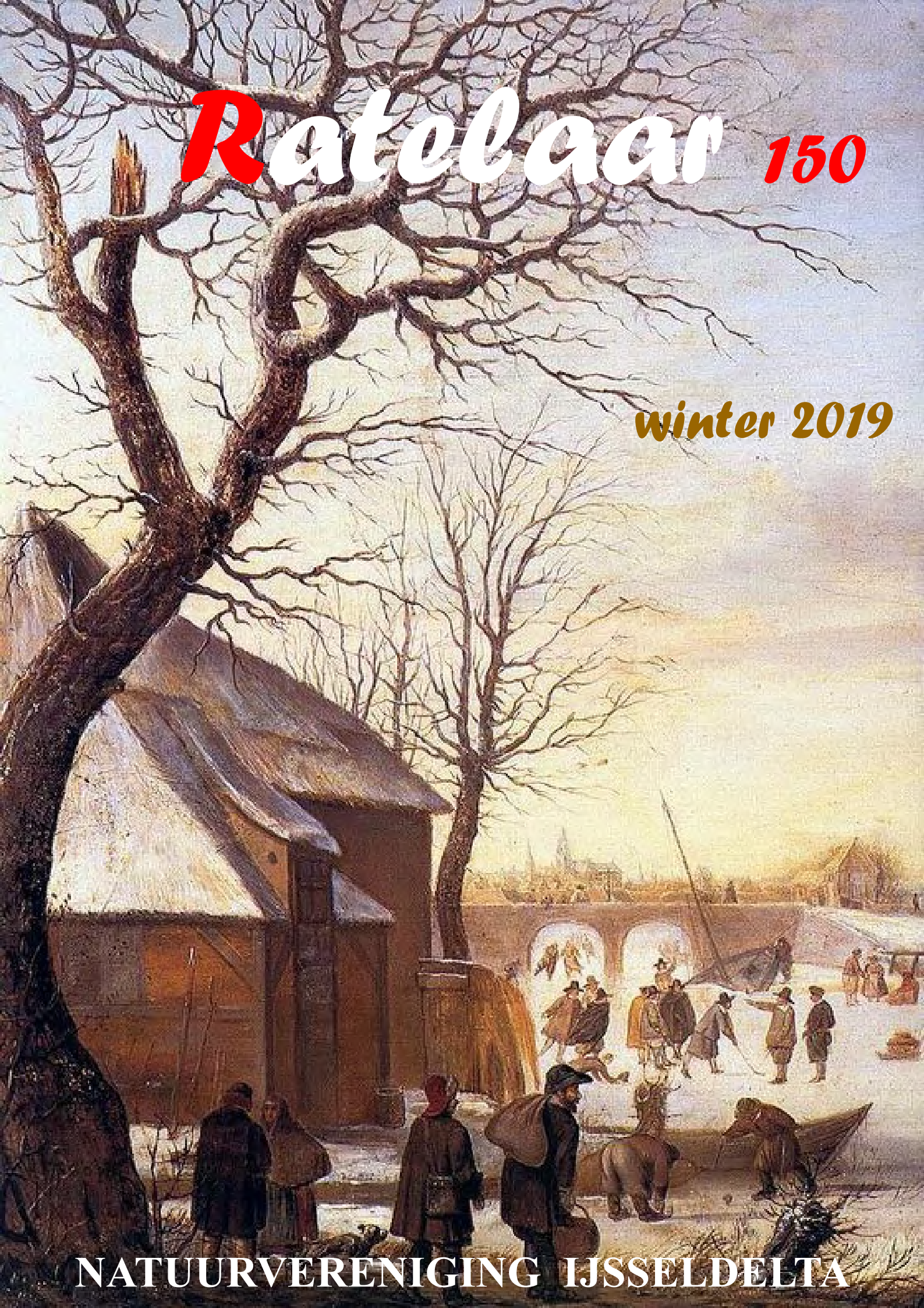

Ratelaar 150

winter 2019

NATUURVERENIGING IJSSELDelta

Colofon:

"Ratelaar" is een
uitgave van
Natuurvereniging
IJSSSELDELTA

Redactieadres:

Hondsdrif 3
8265 DX Kampen
T: 038-3323850
E: kees.lapwing@hetnet.nl
I: <http://natuurverenigingijsseldelta.nl>

Redactie:

Kees de Kievid [eindredacteur]
Henk Dorgelo
Herman Koek

Omslagfoto:

Winter in Kampen (Webmuseum)

Vormgeving:

Kees de Kievid

© IJsseldelta. Overnamen uitsluitend
na toestemming van de redactie

Inhoud # 150

December 2019

Van de redactie 02

Van de voorzitter 03

Excursieverslagen plantenwerkgroep 04

Vacature voorzitter 10

Even voorstellen 13

Excursieverslag vogelwerkgroep 14

Excursieprogramma vogelwerkgroep 17

Nieuwe natuuruitgaven 24

Agenda en kalender 26

"Hoop" 26

Verenigingspagina 27

Van de redactie

De laatste Ratelaar van het tweede decennium en ook een beetje jubileumnummer, **150**. De oproep om veel kopie in te zenden heeft resultaat opgeleverd: vooral de plantenwerkgroep heeft veel prachtig materiaal geleverd in de vorm van excursieverslagen. De redactie hoopt dat u er zo van heeft genoten dat u ook een keer mee gaat! Helaas kon wegens plaatsgebrek — we moeten op de centjes letten dus niet meer dan het begrote aantal bladzijden — het verslag van de excursie naar het Hunzedal nog niet geplaatst worden, overigen waren ook de foto's daarvan nog niet beschikbaar. U houdt dit verslag nog te goed in het volgende nummer van de Ratelaar.

Voor de verandering eens een ander soort omslagafbeelding: een prachtig winterlandschap van onze plaatselijke, beroemde schilder Avercamp. Henk de Vos schreef een interessant verslag over een excursie iets verder weg dan gewoonlijk: Diepholz en zijn kraanvogels, waarbij Marc vd Kolk een paar prachtige foto's leverde. Enig kaartmateriaal werd beschikbaar gesteld door Avifauna Groningen.

IJsseloog kon ook dit jaar weer rekenen op een aantal waarnemers om tot een sublieme inventarisatie van de broedvogels te komen, dat alles onder deskundige leiding van Anton Wielink. Een van de waarnemers, Martijn de Jonge (ja, dezelfde als van de lezing kort geleden) bezorgde ook nog een aantal mooie foto's.

Vergeet u niet even kennis te maken met ons nieuwe bestuurlid Jessica Borst? Persoonlijk kunt u haar natuurlijk treffen op de ledenvergadering, zet vast maar de datum, 5 maart 2020, in uw agenda.

Last but not least vraag ik uw aandacht voor het vers van onze verenigingsdichter, Hans Houkema, naar aanleiding van dit nummer i.v.m. de klimaatop in Madrid.

Kees de Kievid [eindredacteur] •

Van de voorzitter

Herman Koek

Een heel goede vriend van ons woont midden in het Kroondomein op de Veluwe. Laatst zijn we bij hem een weekendje op bezoek geweest en blijven logeren. Zijn huis staat midden tussen de bomen die hun laatste bladeren bijna zijn kwijt geraakt. Veel vogels die rond het huis scharrelen tussen het afgevallen blad op zoek naar de insecten die zich daar aan te goed doen en zich veilig wanen. Koolmezen, Pimpelmezen, Vinken, Boomklevers en andere bosvogels voeden zich met de zaadbollen en het vogelvoer. Genieten geblazen. Het zicht op een horizon wordt beperkt door de bomen tot maximaal 50 meter. Als je 's avonds in bed ligt hoor je de nachtelijke geluiden van het bos. Keffende vossen, afgewisseld door het oehoe-en van bosuilen. Schreeuwende en knorrende geluiden van een wroetende en vechtende zwijnen of van overlopers, jonge mannetjes zwijnen, die uit de rotte worden verjaagd. Voor ons zijn dit geen alledaagse geluiden. Soms is het gissen welk geluid door welk dier wordt gemaakt. Een das, ree, zwijn of edelhert. We hebben soms geen idee.

Als we een paar dagen later weer over de A50 richting het noorden gaan en bij knooppunt Hattemerbroek de N50 op rijden verandert het zicht plotseling in een heel wijds uitzicht met schitterende wolkenluchten en een verre horizon. We zijn weer bijna thuis. We zien een biddende Torenavalk. Een Buizerd die op een van de paaltjes speurt naar prooi. Een vlucht Spreeuwen die misschien op weg is naar hun slaapplek. Blauwe- en Zilverreigers staan tussen de grazende Knobbelzwanen in de weilanden. Een compleet andere natuur dan we afgelopen dagen hebben meegemaakt. Als we aan het einde van de middag thuis in Ens aan tafel zitten horen we honderden Grauwe ganzen over vliegen die op weg zijn naar het Ketelmeer om daar veilig de nacht door te brengen. Het voelt vertrouwd om weer in onze eigen omgeving te zijn met voor ons bekende geluiden. Onze vriend denkt precies hetzelfde als hij na een paar dagen genieten van de natuur bij ons in de polder en in de IJsseldelta, de mooie wolkenluchten en ondergaande zon weer thuis is met de voor hem vertrouwde geluiden. Genieten van de natuur in ons mooie kleine landje waar je binnen enkele kilometers een compleet andere omgeving en landschappen kunt ervaren. Ik wens u allen namens het bestuur een fijne Kerst en een voorspoedig 2020.

En dan nog dit. Op 5 maart 2020 zullen we onze algemene ledenvergadering houden. Ik zal dan na 2 termijnen van 3 jaar niet meer verkiesbaar zijn en mijn functie als voorzitter overdragen. Bij deze doe ik een oproep om u beschikbaar te stellen voor deze functie. Zie ook de vacature verder in dit nummer.

Voor uw agenda

5 maart 2020, 20.00 uur, algemene ledenvergadering.
Hooizolder, Groenestraat 94, Kampen

Kuinre d.d. 22-05-2019

**Verslag: Ellen van Knippenberg
Foto's: Gonny Sleurink**

Vanavond kiezen we voor een zogenaamd "wit gebied". Witte gebieden zijn gebieden waar nog weinig gegevens over de flora zijn verzameld. Het is een hok van 5 x 5 km (een 'uurhok', 5 km was ongeveer een uur lopen, vandaar) en Niels verwacht hier in de loop van het jaar (op basis van gegevens uit het verleden) 235 soorten te kunnen vinden.

We starten vanavond met 5 man op de kruising Blankenhammerweg/Uitendijkenweg aan de noordoost kant van de Noordoostpolder. Niet in zomaar wat wegbermen gaan we kijken, maar in bermen met een verhaal:

Tot in de jaren zeventig maaiden de boeren de bermen en gebruikten het hooi. De bodem was zandig en kalkrijk en er was veel kwelwater aanwezig, waardoor er bijzondere planten groeiden zoals parnassia, moeraswespenorchis, dwergglas, geelhartje, kleine ratelaar en stijve ogentroost. Planten die normaal vooral in de duinen voorkomen.

Na 1970 veranderde dit. De wegen werden geasfalteerd en na 1990 verviel de plicht voor de boeren om de bermen aangrenzend aan hun percelen te maaien en het maaisel af te voeren. Maaisel en slootbagger bleven in de bermen liggen of bermen werden helemaal niet meer gemaaid, waardoor de bermen te voedselrijk werden en de bijzondere plantensoorten die hier groeiden helaas verdwenen.

In 1999 startte Landschapsbeheer Flevoland met een project met als doel de bijzondere vegetatie te herstellen. De wegbermen werden geplagd, over zo'n 40 km (!), om de voedselrijke toplaag te verwijderen. Het project werd een succes, want een aantal bijzondere plantensoorten zijn er weer te vinden.

Bovenstaande informatie komt uit het natuurtijdschrift De Levende Natuur – jaargang 113-nr. 4, waarin u nog meer over dit project kunt lezen, zie bijgaande link:
<http://natuurtijdschriften.nl/download?type=document;docid=580401>

Meteen bij het verlaten van de auto's vinden we al een behoorlijke hoeveelheid geelhartje. Ondanks dat geelhartje, een tener, witbloeiend plantje met een geel hartje, agrarisch weinig opleverde, werden de zaden van deze kleine vlasoort wel degelijk gebruikt. Bij een hoge dosis is geelhartje giftig maar een paar zaden zouden laxerend werken. De wetenschappelijke naam (*Linum catharticum*) betekent "purgeervlas"

Ook staan er diverse rietorchissen en de slootkant is werkelijk schitterend met volop bloeiende grote ratelaar. >

Geelhartje

Lidris

Verder o.a. moerasrolklaver, zomprus, ruige zegge, veenwortel en kamgras.

Aan de andere kant in de berm treffen we blaartrekkende boterbloem, kleine watereppe, wolfsfoot en grote egelskop. Landschapsbeheer Flevoland heeft een duidelijk infobord in de berm geplaatst met het doel dat voorbijgangers een blik (geen conserven- of bierblik uiteraard) zullen werpen op de bijzondere flora.

In de sloot zelf is natuurlijk ook het een en ander te vinden, al moeten we dat nooit te letterlijk nemen, want voordat je het weet heb je een nat pak. In het water o.a. sterrenkroos, smalle waterpest, gekroesd- en schedefontein-kruid.

Langs de aardappelakker staan nog de daar bij passende soorten zoals akkerdistel en akkermelkdistel.

Het begint al wat te schemeren. We missen nog wel wat soorten zoals de stijve ogentroost, maar die bewaren we voor een volgend bezoek. In totaal hebben we 95 soorten wilde planten gevonden.

Langs de sloot aan de Uitendijkenweg, waar de auto geparkeerd staat en waarin het kwelwater opvallend snel stroomt, vinden we nog veldlathyrus en een klaver die zich lastig laat determineren. Een uitdaging voor Niels, die ons

Ratelaar

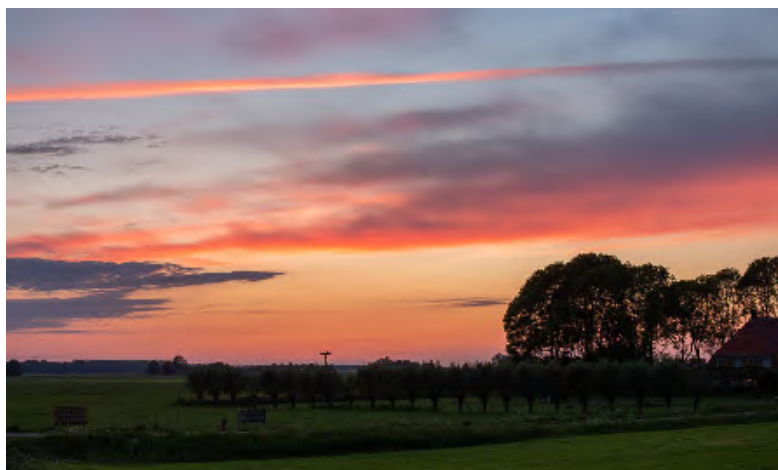
Valeriaan

later meedeelt dat het wondklaver is.

We rijden nog even over de dijk naar het plaatsje Kuinre. De bermen hier (zelfde uurhok als bij de Uiterdijkenweg) laten een geheel andere vegetatie zien. Fluitenkruid, grote brandnetel, grote vossenstaart, kleeftkruid, ruw beemdgras, Engels raaigras, allemaal soorten van voedselrijke graslanden.

Vervolgens lopen we met veel genoeg door het pittoreske plaatsje. Leuke vondsten zijn zandhoornbloem, bleekgele droogbloem en rode schijnspurrie. Aan de rand van Kuinre steken we met gevaar voor eigen leven een drukke autoweg over om aan de andere kant de score van 87 soorten te completeren. •

Op 25 mei 2019 naar de Sint Pietersberg

Tekst en foto's: Cor Nagelmaeker

Deelnemers: Niels Jeurink, Ellen van Knippenberg, Klaas van Leiden, Cor Nagelmaeker, Bert Siebrand en Henk Snel.

Al om 07.30 uur stonden we klaar op het Meeuwenplein om de reis naar Maastricht, erkend hoofdstad van Bourgondisch Nederland, te aanvaarden. Ons reisdoel in het 'bronsgroen eikenhout' was de Sint Pietersberg even ten zuiden van Maastricht. Een mergelheuvel die door de ENCI ten behoeve van de cementproductie voor een flink deel is afgegraven. Het resterende gebied is thans grotendeels in bezit van Natuurmonumenten. Het vormt sinds 2013, samen met het aangrenzende Jekerdal een Natura 2000-gebied. Vanwege de hier aanwezige kalksteen is het een floristisch zeer interessant en uniek gebied in Nederland.

Tegen 11.00 uur reden we door een aantal haarspeldbochten (chapeau Niels!) de oosthelling van de Sint-Pietersberg op. We kwamen uit bij het bekende Buitengoed Slavante, met terras, van waaruit we een

prachtig uitzicht hadden op het Maasdal. Het restaurant Slavante is een voormalige buitensociëteit uit 1846. Het bezit tegenwoordig een eigen wijngaard. We lieten ons de koffie met heerlijke vlaaien goed smaken. Genietend van het fraaie uitzicht be kroop ons een vakantiegevoel. De zon deed de rest.

Daarna ging het naar de parkeerplaats bij de groeve. Na enige perikelen rond de oplaadpaal begonnen we met inventariseren, wat al meteen een keur aan planten te zien gaf: o.a. liggende klaver, harige ratelaar, hokjespeul, gulden sleutelbloem, heen en grijs havikskruid. Na 15 minuten en 10 meter verwijderd van de auto stond de teller al op 50 soorten.

Na enige tijd lopen kwamen we langs een grote vijver die in bezit was van Staatsbosbeheer. We lieten ons door een paar vissers vertellen dat het meer vol zat met karpers, zoals schubkarper, gewone karper, spiegelkarper en boerenkarper. Soms sprong een fors exemplaar geheel boven water uit. Na wat beter kijken ontwaarden we hele grote scholen met wel honderd karpers. De hoeveelheid visgereedschap van de gemoedelijke Limburgers verried een enorme vangstcapaciteit. En de aanwezige culinaire apparatuur liet weinig te raden over. Edoch: gevangen vissen moesten onverwijld worden teruggezet, zo

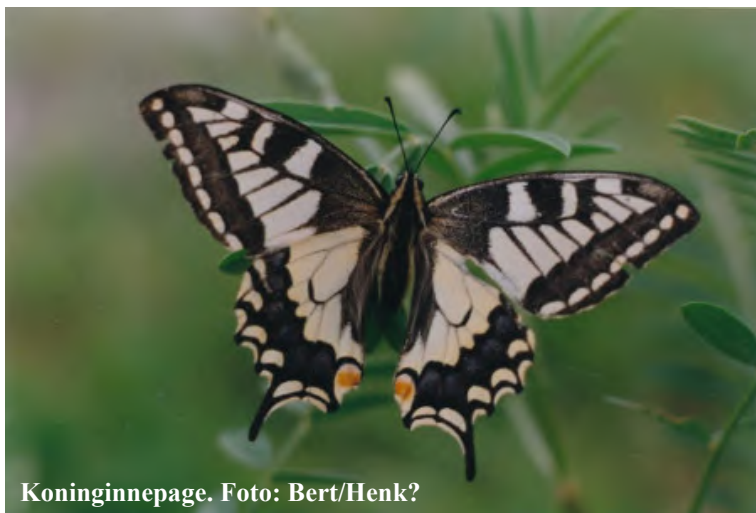

luidde het verdict van Staatsbosbeheer.

Hierna liepen we omhoog het bos in. Een van de eerste planten die we daar vonden was het stijf havikskruid met prachtige gele bloemen. Verder langs dit pad zagen we o.a. prachtige boszegge en gevinde kortsteel. Het pad slingerde verder omhoog en uiteindelijk arriveerden we bovenaan een kalkrijk grasland. Het mooie uitzicht deed ons besluiten hier de lunch te gebruiken. Het was ook hier dat plotsklaps Klaas van Leiden opdook. We hadden hem al zien scharrelen bij de graanakker. Hij schoof langzaam door het mergellandschap onze kant uit. Hij was op zoek naar van alles en nog wat, maar zou >

heel gelukkig worden als hij mocht aanpikken, om met ons op zoek te gaan naar de grote keverorchis om die te kunnen aanschouwen c.q. fotograferen. Het mocht. In het alpenweitje ontdekten we een paar koninginneapolis, een aantal blauwtjes alsook het zeer zeldzame bruin dikkopje, een specialiteit van deze streek.

Koninginnepage. Foto: Bert/Henk?

De planten die we in deze wei aantroffen waren o.a. harige ratelaar, gewone ossentong, voorjaarsganzerik, grote centaurie en wellicht ook paardenbloemstreekzaad en aarddistel maar die bloeiden beide nog niet en laten zich niet-bloeierend lastig op naam brengen. En later nog veldsalie. Hierna liepen we een stukje langs de door Natuurmonumenten beheerde akker met prachtige kleuren van grote klaproos en veldlathyrus.

Na de akker ging onze wandeling verder door bosachtig terrein (met de ook al zeer zeldzame groene bermzegge en duifkruid). Hier beleefde Klaas zijn moment van totale euforie, immers zijn grote wens ging in vervulling: Ellen vond een bloeiende grote keverorchis. Klaas legde zijn wenssoort

gevoelig vast, hetgeen aan zijn trillende snorpunten was af te lezen. Ook stonden hier veel, nog niet bloeiende brede wespenorchissen.

Voort ging het langs een paar prachtige bospaden (met rode kamperfoelie, fladderiep, ruige scheefkelk en boslathyrus) naar een andere fraaie locatie, de Duivelsgrot. Deze grot bevindt zich in de zuidhelling en ligt op krap 200 meter van België en is onderdeel van een klein gangstelsel. In de kalkrijke weites er naartoe bleken twee stukken door Natuurmonumenten afgeplagd te zijn. Dit is nodig omdat het grasland te voedselrijk is geworden. Dit komt door de huidige neerslag van stikstof, die natuurlijk ook in natuurmonumenten neerdaalt. Men probeert door deze verarming de planten die hier oorspronkelijk veel voorkwamen weer te stimuleren. Hopelijk met succes.

Bij de Duivelsgrot aangekomen klommen we bergopwaarts. De grot bleek ook een duivelse beklimming met zich mee te brengen! Maar met de nodige alpinistische, zeg maar gerust halsbrekende toeren, kwamen we hogerop en werden we beloond met wilde reseda, kleine steentijm en enkele exemplaren van het uiterst zeldzame groot zonneroosje. Het is de enige plek in Nederland waar deze plant groeit. We kregen tevens een magnifiek uitzicht op het Jekerdal en het dorpje Kanne in België als bonus. Pas toen we bovenop de heuvel aangekomen waren, bleek dat het verboden was de helling met de grot te betreden vanwege het neerstortgevaar. Beneden was zulks niet vermeld. Kennelijk is het niet gebruikelijk, dan wel te verwachten, dat onverantwoordelijken de helling van onderen op zullen gaan!? Zodoende weer wat geleerd!

Bij terugkeer langs de eerder beschreven karpervijver bleken onze visvrienden ondertussen het schier onmogelijke gepresteerd te hebben: niet één karper was gevangen! Maar de heerlijk geurende hamburgers, tosti apparatuur en blikjes bier wezen toch op een welbestede buitendag. Teruggekeerd bij onze auto bleek deze geheel opgeladen te zijn, waarna we ons richting Maastricht begaven.

Na nogmaals een wandeling, ditmaal door het centrum van het immer gezellige Maastricht, vonden we ons terug in een klein etablissement, in de nabijheid van het Vrijthof. De luidruchtige en schalkse Limburgse die onze bestellingen met de nodige zwier op onze tafel deponeerde, werkte bepaald sfeerverhogend en bevestigde de spontane Limburgse inborst. Een betere afsluiting hadden we ons, na deze vermoeiende dag, niet kunnen wensen!

De avond was al ver heen toen we de parkeergarage Mosae Forum aan de Maasboulevard uitreden om de terugreis te aanvaarden. Jammer was dat onze heenroute over de A73 was afgesloten, zodat we via Eindhoven moesten omrijden. Dat hield in dat we een extra tankbeurt moesten inplannen. Zo kon het gebeuren dat we tegen middernacht kwh's stonden in te laden ter hoogte van het Brabantse Sint-Oedenrode. Zo kom je nog eens ergens!

Tegen 01.30 uur 's nachts arriveerden we in Kampen, na een heel lange, want 18 uur, en intensieve excursiedag. Maar zeer geslaagd! •

Harige ratelaar

De Alde Feanen bij Earnewald, 01-06-2019

Verslag: Ellen van Knippenberg
Foto's: Gonny Sleurink

Deelnemers: Niels Jeurink, Cor Nagelmaeker, Gonny Sleurink, Bert Siebrand, Thea Wezenberg, Henk Snel, Herman Koek en Ellen van Knippenberg

Earnewald ofwel Eernewoude. De Friese taal doet ons al in het begin van de dag de das om. Spontaan stappen we met z'n achten het eerste het beste terras naast de parkeerplaats op, om bij het bestellen van het traditionele kopje koffie met gebak tot de ontdekking te komen dat het Fiskrinder (Fisk=vis) op de gevel betekent dat men helaas geen gebak op het menu heeft staan. Dat is een tegenvaller. Tweede tegenvaller van die ochtend, want alle elektrische laadpalen op de parkeerplaats blijken bezet. Terwijl de auto van Niels graag aan het infuus wil.

Gelukkig verloopt de rest van de dag voorspoediger. We starten bij de passantenhaven waar het door het mooie weer gezellig druk is. Langs het riet aan de overkant van het water een prachtige beeldengroep van schaatsters. De Elfstedentocht zal ooit weer eens langs deze plek gaan. Vandaag in ieder geval niet.

Kwart over 12 kuieren we nog steeds langs de haven. Overall komen we onopvallende, klein gebleven, plantjes tegen. Het mooie weer en de vele recreanten zorgen voor een vakantiegevoel. De "vakantiekiekjes" tonen dit keer wel opvallend veel planten. Cor legt in karakteristieke, liggende houding een veldereprijs vast, welke omringd wordt door bleekgele droogbloem, liggende vetmuur, tengere vetmuur, moeraskers, hertschoornweegbree en kleine leeuwentand.

Kenmerk van kleine leeuwentand zijn de gespleten haarpunten, hetgeen aan een

deelnemer de uitspraak ontlokt: "Oh, daar heb je speciale shampoo voor".

We hebben al 60 soorten geteld, voordat we, met paashaver in de hand, op het pontje naar de overkant gaan. Een kort bezoekje aan het Bezoekerscentrum van het nationaal park De Alde Feanen voor info en sanitaire stop. Info over de bijzondere flora in het gebied is niet erg duidelijk. We lopen dan ook geruime tijd langs de vakantiehuisjes in plaats van door het natuurgebied. Nou ja, huisjes is wel een understatement voor de luxe bungalowwijk met meerdere BMW's voor de deur.

Een heer houdt ons nauwlettend in de gaten en spreekt ons op een gegeven moment aan. Het ziet er natuurlijk erg verdacht uit, zo'n groepje van 8 mensen speurend langs de tuinhagen van spaanse aak.

Een verkennersploeg van 4 personen besluit om vooruit te lopen op zoek naar het echte natuurgebied. De achterhoede blijft trouw alle planten noteren waaronder klein bronkruid. Via een zelf openende brug komen we uiteindelijk op een aantrekkelijker natuurpad. Gelukkig heeft Gonny ervaring met dit soort bruggen en waarschuwt ze ons precies op tijd, zodat het contragewicht net niet op onze hoofden belandt. Wachtend op de achterhoede is het tijd voor kopje thee en boterhammetje. >

Langs het pad staan o.a. brede stekelvaren en wijfjesvaren. De mannetjesvaren kwamen we bij de vorige excursie in Maastricht al tegen. Cor concludeert dat dit door de afstand een moeizame relatie zal worden, dus adviseert: Laat maar varen!

Einde pad lopen we het gebied weer uit. Een deel van de groep loopt langs de autoweg Koalldyk de berm af te speuren en vindt o.a. grote wederik, de andere groep heeft iets meer haast. We steken uiteindelijk samen de Feantersdyk over en lopen dan een prachtig natuurgebied in. Het bankje voor de lunch staat al voor ons klaar. Boterhammetjes gaan er nu wel in. Tot nu toe al 170 soorten genoteerd met dank aan de volhardende speurders.

We kijken uit over een open moerassig veengebied met rietvelden en rechts een brede sloot met daarnaast moerasbos. In de verte een houten uitkijktoren. Helaas ben ik mijn verrekijker vergeten, zodat ik van de overvliegende slangenarend slechts het donkere silhouet kan bewonderen

Bij het brede water, dat dwars door het gebied loopt, staat de waterscheerling prachtig in bloei. Stijve zegge, gele waterkers en moerasandoorn maken het plaatje af. Er dansen grote

Moerasscheerling

roodoogjuffers en watersnuffels (of is het watersnuffelaars?) rond. De laatste, met veel blauwe streepjes op hun pak, kom je vooral tegen in zure voedselarme vennen en op veen. Twee juffers vormen een hart, het zogeheten paringswiel.

Na de lunch lopen we voorzichtig over een zacht drassig tapijt van trilveen het gebied in. Het lijkt alsof we ons ondanks het jaargetijde op glad ijs begeven.

De vegetatie, duidelijk van zurige grond, is prachtig. Talrijk zijn moeraswalstro, schildereprijs, gewone waternavel, moeraswederik in bloei, piepkleine moerasmuur, wolfsfoot en vele plekken met wateraardbei.

De blaartrekkende boterbloem (koeien lopen hier met een boog omheen) is een soort van zurig hooiland, evenals tormentil, zwarte zegge en egelboterbloem. Tormentil heet in het Fries trouwens Weewoartel. De wortel was vroeger in gebruik als pijnstillert.

We horen en zien een fazant. Henk maakt de opmerking: "zal hem even schieten" (gelukkig met zijn camera). Heel veel kokmeeuwen vliegen laag over het gebied, zouden ze de vele muggen vangen?? In de strook tussen zandpad en sloot staan grote statige koningsvarens. Aan de andere kant lopen sloten haaks op het pad met daarin veel krabbenscheer, kikkerbeet en langs de kanten

egelboterbloem en waterpeper. Wat een weelde. We beklimmen natuurlijk de Uitkijktoren Reid om 'e Krite, van waaruit we een prachtig uitzicht hebben over het gebied. Vervolgens lopen we over een bruggetje richting het westen. Kikkers kwaken naar hartenlust, een wulp laat zich horen, het is behoorlijk warm, het is echt zomer. Rechts van de weg in een slootkant vol bloeiende planten staan o.a. pluimzegge en hoge cyperzegge fraai naast elkaar, zodat we goed de overeenkomsten en de verschillen kunnen zien. Groepjes veenpluis verlichten het drassige stuk land aan de linkerzijde van ons pad.

Bij de sloot zijn we getuige van een ware reünie van de familie Ganzenvoet. Aanwezig zijn melganzenvoet, stippelganzenvoet, rode ganzenvoet en zeeegroene ganzenvoet, alle verzot op een (voedsel)rijk milieu. >

Kale jonker

Wateraardbei

Het pad leidt ons door een elzenbroekbosje (gebied heet Wikelslân) waar het barst van de muggen. We worden lek geprikt voor het goede doel: voortplanting. "Maar niet over mijn rug" vindt Cor en slaat driftig om zich heen.

In het verre Friesland vinden we zelfs nog een stukje Kampen: Wilde Kamper-foelie.

Het gebied is mooi afwisselend met waterpartijen, moerasbosjes, rietlanden, hooiland, petgaten, sloten en open vlaktes. Elk stukje langs ons pad blijft ons verrassen met steeds weer nieuwe vondsten zoals moerasvaren, moeraslathyrus, rankende helmbloem, spits fonteinkruid, kleine egelskop, zeegroene muur.

Rond 17.00 uur komt er een beetje wind opzetten en meteen is er geen mug meer te bekennen. Het is een erg warme dag en het briesje zorgt voor wat verkoeling.

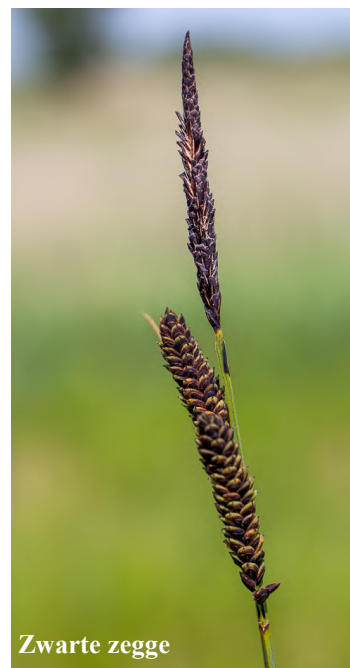
Dan lopen we richting dorp langs een plas met waterviolier en stijve waterranonkel. Het dorp ligt gewoon midden in het natuurgebied. Aan de rand van het dorp gaat Thea met enkele geiten in gesprek. Ze kijken schaapachtig, waarschijnlijk verstaan ze alleen Fries.

Duizenden muggen hebben we net overleefd om vervolgens bij het binnenlopen van het dorp te worden aangevallen door een woest blaffende hond. Gelukkig slechts 20 cm hoog.

Rond 18.00 uur zoeken we een terras op om onze vermoeide ledematen een dienst te bewijzen. Iedereen weer blij met wrap, biefstuk of schnitzel.

Oh ja, langs de kade vinden we tot Niels verbazing nog blauw glidkruid. Dat we dit op de heenweg hebben gemist is niet te geloven. In totaal hebben we 234 soorten gevonden en we gaan dan ook zeer voldaan huiswaarts. Wat een verassend mooi gebied is dit nationale park de Alde Feanen.

Wy komme aanst werom !! •

Zwarte zegge

Vacature voorzitter Natuurvereniging IJsseldelta.

De Natuurvereniging IJsseldelta behartigt al meer dan een halve eeuw de belangen van de natuur in de IJsseldelta. Ze richt zich met name op de bevordering van de studie, beleving, ontwikkeling en bescherming van de natuur in de IJsseldelta. De 3 hoofd thema's zijn: genieten, leren en beschermen. We zijn op zoek naar een nieuwe voorzitter omdat de huidige voorzitter dit voorjaar zal aftreden.

De zittingsperiode is drie jaar met de mogelijkheid om daarna voor een termijn van 3 jaar herkozen te worden. Het bestuur bestaat thans uit zeven leden. De kerntaken van de vereniging worden met name verricht in drie werkgroepen: de natuurbeschermingswerkgroep, de vogelwerkgroep met de weidevogelwerkgroep en de plantenwerkgroep.

De voorzitter leidt de bestuursvergaderingen en de algemene ledenvergadering, representeert de vereniging in overlegsituaties en is lid van de redactie van de Ratelaar, het verenigingsblad dat drie keer per jaar verschijnt. Hij/zij behartigt in nauwe samenwerking met de andere bestuursleden en de werkgroepen de belangen van de vereniging bij lokale en provinciale overheden. Het bestuur vergadert ongeveer 6 keer per jaar. In het voorjaar vindt de algemene ledenvergadering plaats. Tijdsbeslag: gemiddeld enkele uren (2) per week.

We zoeken iemand (m/v) met

- * een warm hart voor de natuur,**
- * goede mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden,**
- * en die in staat is de vereniging te vertegenwoordigen in diverse situaties.**
- * Bestuurlijke ervaring wordt op prijs gesteld.**

Uitgebreide informatie treft u aan op de website <http://natuurverenigingijsseldelta.nl>

De algemene ledenvergadering vindt plaats op 5 maart 2020. Met vragen kunt u terecht bij de aftredende voorzitter Herman Koek, tel. 06-41626787 •

Wimmenummerduinen, 22 juni 2019

Tekst en foto's Cor Nagelmaeker

Deelnemers: Corrie Geerds, Henk Snel, Heleen Strikkers, Bert Siebrand, Ellen van Knippenberg, Thea Wezenberg, Niels Jeurink en Cor Nagelmaeker.

Het programma vermeldde deze dag een expeditie naar een, van horen zeggen, bijzonder en afwisselend duingebied ten noorden van Egmond. Met de naam Nimmerdrummer....., Nummerdimmer..... eh Wimmenummerduinen. Man, wat een naam! Je hoeft het niet tienmaal achter elkaar te zeggen om in een dyslectische kramp te schieten. Om half negen zette ons gezelschap koers richting Het Noordhollands Duinreservaat met daarin gelegen de Wimmenummerduinen, een gebied dat in de volksmond bekend staat als 'De Duinen van Six', de vroegere naam. Na ongeveer anderhalf uur verlieten we de snelweg ter hoogte van het stadion van 'retteketet AZ'.

Om ons, via steeds pittoresker wordende weggetjes, naar het reisdoel te slalommen. Aangekomen in Bergen-Binnen zegen we neer op het terras van etablissement 'Loetje', waar we ons verlustigden aan de traditionele koffie met appelgebak, met een formaat dat deed vermoeden dat er bij ieder van ons een hele appel in zat verstoppt.

Onderwijl werden we gegrepen door het gezellige dorpsgezicht en door Thea die een klapdeur iets te snel dicht sloeg. Een bebloede teen ten gevolge hebbend. Desondanks gingen we hierna welgemoed op pad naar de Duinen van Six. Deze duinen waren tot voor dertig jaar eeuwenlang in het bezit van de bekende Amsterdamse regentenfamilie Six.

Rembrandt schilderde een van de vertegenwoordigers van dit geslacht: Jan Six. Deze

Jan Six (1618-1700) was een vermogend kunsthandelaar en tevens vriend en beschermer van Rembrandt. Zijn schilderij is nog steeds in het bezit van de familie Six. Saillant detail dat niet onvermeld mag blijven is dat een hedendaagse nazaat van de Six-familie, niet geheel en al toevallig ook Jan Six genaamd, kunsthistoricus en kunsthandelaar, de afgelopen jaren twee tot dan toe onbekende Rembrandts heeft ontdekt.

Al op de parkeerplaats ging het traditiegetrouw helemaal los. We vonden er o.a. guichelheil, bekend als het 'geneesmiddel der gekken'. Het plantje werd vroeger gebruikt als geneesmiddel tegen razernij (guichel). Het heeft inderdaad een geneeskrachtige werking: tegen nierstenen, geelzucht en ook krankzinnigheid! Maar bij al te kwistig gebruik leidt het tot de dood. We leerden verder van Niels dat in Zuid-Europa een blauw bloeiende soort voorkomt. Zie je echter een blauwe in ons land dan is het tóch de rode (!?). Om gek van te worden. Maar daar is dus een geneesmiddel tegen. Ook nog op de parkeerplaats noteerden we: slangenkruid, muurpeper, duindoorn, zuurbes, dauwbraam, allemaal planten die in dit duinbiotoop thuishoren.

Na het afstruinen van de parkeerplaats, de teller stond al op bijna 100 soorten, kochten we bij de automaat naast de ingang een entreekaart en liepen vervolgens een mooi duinbos binnen. Het was een gemengd bos waar we vleugeltjesbloem, gewone agrimonie, asperge, veldhondstong aantreffen.

Wat ons opviel was dat we weinig publiek tegenkwamen, op wat wandelaars en fietsers na. Amusant was de ons passerende moeder, die haar fietsende (zwalkende) dochtertje cryptisch toeriep: "Wel op de kant, maar niet op de rand". Het klonk als betrof het hier een goede raad aan een lid van een met integriteit worstelende partij, toch vooral het rechte pad te blijven 'befietsen'. >

Slangenkruid

We vervolgden onze weg door het bos en kwamen na een wijle in een fraai, open en heuvelachtig duinlandschap, waardoor zich enige zandwegen slingerden. Met hier en daar bosschages, afgewisseld met duindoorn- en kruipwilgstruweel.

We noteerden gaandeweg vele tientallen plantensoorten o.a. duinroos, duinwespenorchis, mannetjesereprijs, ossentong, duinviooltje en glad walstro. Opvallende schimmels, want fel oranje, vonden we op de duinroos.

Het moeilijke van die overvloed aan soorten is, dat vele er tal van familieleden op na blijken te houden. Zo ontstond er verwarring over de ratelaars. De een meende een kleine ratelaar ontwaard te hebben, terwijl een ander toch echt de grote had gezien. Dan prijs je je gelukkig een plantenspecialist als Niels in je midden te weten, die verkondigde: "Ook de grote ratelaar is klein geweest". Kijk, dat helpt een beginnend florist verder! Aan de rand van de vlakte, in de schaduw van de dennenbomen vonden we een plek om de lunch te gebruiken. Zo te merken was het appelgebak geland. Al zittend ervaar je terstond weer andere dingen. Zo ontdekten we op het zandpad een soort mierenleeuw die druk bezig was een rups te verslepen.

Duinroosschimmel

Kleine
parelmoervlinder

Even verderop beklommen we, via een lange trap, een hoog duin waar we een prachtig uitzicht hadden over het reservaat. We waren het erover eens dat het goed is dat dit gebied (20 km lang!) een beschermde status heeft en er goed op wordt gepast. Geïllustreerd door het feit dat we deze dag twee keer een bewaker zijn tegengekomen.

We vonden deze dag ook een aantal fraaie rupsen waaronder die van de kuifvlinder. Laatst genoemde hadden zich te goed gedaan aan een statige koningskaars en er hoegenaamd niets van overgelaten.

Rups kuifvlinder

Het zal een uur of vijf zijn geweest dat onze route afboog in zuidelijke richting teneinde de terugtocht te aanvaarden. Door laag begroeide duinen liepen we richting zee. Hier waren we in een biotoop met zandblauwtje, kruipend stalkruid en struikhei. Planten die goed de droogte kunnen verdragen. Langs de weg stonden o.a. zandteunisbloem, stalkaars, zwarte toorts en koningskaars, En ook vlak bij elkaar groeiend grote en kleine zeekool. Maar zeer bijzonder was de vondst van zowel de prachtige nachtsilene, oorsilene, blaassilene én kegelsilene op een klein stukje grond in de berm.

Tegen zessen bereikten we een kerkje midden in het duin: Bergen aan Zee! En tegen 19.00 uur besloten we wat te gaan eten in een van de visrestaurantjes die Bergen aan Zee rijk is. De keuze was beperkt: kibbeling met patat ging het worden, voor allemaal. Omdat vis gezond heet te zijn, namen we de patat op de koop toe. Na de maaltijd kwamen we tot de conclusie dat naast de drie (gezond!) vette vissoorten haring, zalm en makreel, ons restaurant er zowaar kans toe had gezien, kennelijk verleid door het >

motto: 'the vetter, the better', er een vierde (modder) vette aan toe te voegen: de kabeljauw. Dat ook onze patat niet aan het vetbad was ontsnapt, laat zich gemakkelijk raden. Dank!

Na dit 'diner' overleefd te hebben, begonnen we aan de strandwandeling die ons weer dicht bij Egmond aan Zee zou brengen. Thea raakte al pootje badend een slipper (what's in the name) kwijt, die tot haar grote opluchting zo'n 20 meter verderop weer aanslibde. Zo werd haar al eerder gememoreerde en gekwetste teen verder leed bespaard.

De doorsteek door de duinen (Burgemeesterspaadje), richting parkeerplaats, werd door het mulle zand een zware. Wel werden we verblijd met het vrolijke

gekwetter van een pieper. Die had zich genesteld op een paaltje, om van daar uit korte vluchtjes, als was het een leeuwerik, te ondernemen. Planten die we hier zagen waren o.a. zeewolfsmelk en stekend loogkruid

Ondanks dat we landschappelijk gezien al een heel gevarieerde dag hadden beleefd, troffen we na deze doorsteek weer een geheel ander biotoop aan. Hier was het nat. Rond de duinmeentjes (Lakemansvlak) konden we een drietal orchideeënsoorten noteren: vleeskleurige-, gevlekte riet- en rietorchis. Verder ook nog veel knobbies, slanke waterbies, drienvervige zegge, walstrobremraap, rode waterereprijs en verrassend veel andere soorten planten.

Tegen half tien, de zon was inmiddels in de Noordzee gezakt, de nachtsilenes waren opengebarsten, bereikten we onze automobielen en konden we huiswaarts keren. Op de soortenlijst stonden 284 soorten! Om stil van te worden.

Stil was het bij de oplaadplek voor onze elektrische auto, vlak benoorden Amsterdam, echter geenszins. De om voedsel bedelende jonge ransuilen overstemden voortdurend het geluid van het voortrazende verkeer en het geklok van onze Amstelbierbottels. Tegen 01.00 uur arriveerden we in Kampen. Te laat voor het full-color festival. Maar wij hadden het onze al gehad in 'de duinen van Six'!

Rest ons vanaf deze plek onze welgemeende dank uit te spreken aan de heren Jeurink en Heukels voor een even prachtige als interessante dag, die als heel leerzaam werd ervaren! •

EVEN VOORSTELLEN !

Even voorstellen: mijn naam is Jessica Borst en ik woon sinds 6 jaar in Kampen. Ik heb me op de laatste ALV aangemeld als bestuurslid.

Toen we net in Kampen kwamen wonen op de Melm, ben ik lid geworden van de vereniging, omdat de natuur in onze omgeving me zeer na aan het hart ligt. Ik ben opgegroeid in de uiterwaarden bij Zwolle, vlakbij het gebied dat nu de Vreugderijkerwaard heet; de buurtschap Spoolde. Daar struinde ik in mijn jeugd met mijn vader en mijn zus. Van jongs af aan ben ik vooral geïnteresseerd in bomen en planten. (Die zijn wel zo handig om te bekijken, omdat ze meestal niet weg vliegen.)

Ik heb in mijn leven diverse studies gedaan op het gebied van onderwijs, theater en ten slotte ook Frederiksoord richting bos-en natuurbeheer. Die studie heeft er onder andere toe geleid, dat ik samen met mijn man een walnootboomgaard heb aangelegd. Dit voorjaar gaan we er een ruime strook met kruidig bloemenmengsel omheen zaaien. Zo bouwen we rustig aan een mini-insecten-oase in ons kleine poldertje, waar toch vooral weilanden met Engels raaigras te vinden zijn.

Naast mijn werk en de zorg voor onze tuin, hoop ik me de komende jaren nuttig te kunnen maken voor de vereniging.

Hartelijke groet, Jessica

Naar de Kraanvogels bij Diepholz (Duitsland)

Tekst: Henk de Vos / Foto's Marc vd Kolk

Op 26 oktober was het nog donker toen we met 4 personen vertrokken naar de omgeving van Diepholz in Nedersaksen, ongeveer 250 kilometer van Kampen.

Op de heenreis via Emmen en tot ver in Duitsland reden we over donkere wegen maar niet lang nadat de zon opkwam waren we dan ook in de regio waar duizenden kraanvogels een tijdlang verblijven. Wij dat waren: Marc van de Kolk, Johan Pompert, en Henk en Diny de Vos.

De Diepholzer Moor Niederung

Deze regio, in het noordwesten van Duitsland, zo groot als de provincie Utrecht, kent een aantal afgegraven hoogveenrestanten waar eerder turf is gewonnen en die als vlekken in het landschap liggen, omgeven door uitgestrekte akkergebieden met weinig bewoning. Deze hoogveenrestanten worden weer geregenereerd door ze natter te maken waardoor er uitgestrekte plassen voorkomen. Juist deze combinatie van veenplassen en stille akkers is aantrekkelijk voor de kraanvogels die vanuit hun noordelijke broedgebieden, op deze plekken een aantal dagen of weken verblijven en dan overdag op de akkers voedsel zoeken in de vorm van maïsresten. Ze slapen dan in de ondiepe veenplassen. Sinds 25 jaar hebben de vogels deze plaats ontdekt en geleidelijk is de najaarstrekroute een stuk westelijker verschoven. Eerder liep de route vanuit Zweden over Rügen en het midden van Duitsland naar Noord Frankrijk naar het Lac du Der en vandaar naar de kurkeikenbossen van de Extremadura in Spanje waar de overwinteringplaatsen zijn.

In het voorjaar is de trek natuurlijk in omgekeerde richting maar deze keer gaat het sneller en blijven de vogels maar kort of vliegen meteen door naar de noordelijke regionen.

Geliefde excursie bestemming

Veel Nederlandse vogelaars gaan samen als vogelwerkgroep of individueel, op excursie om de kraanvogels te zien. Plaatsen als Rügen, Lac du Der, Hornbergersjo liggen veel verder van ons land en de kans om in een dagexcursie duizenden kraanvogels te zien laten velen niet liggen. Zelf commerciële vogelreizen worden georganiseerd om het spektakel te zien.

Ochtend

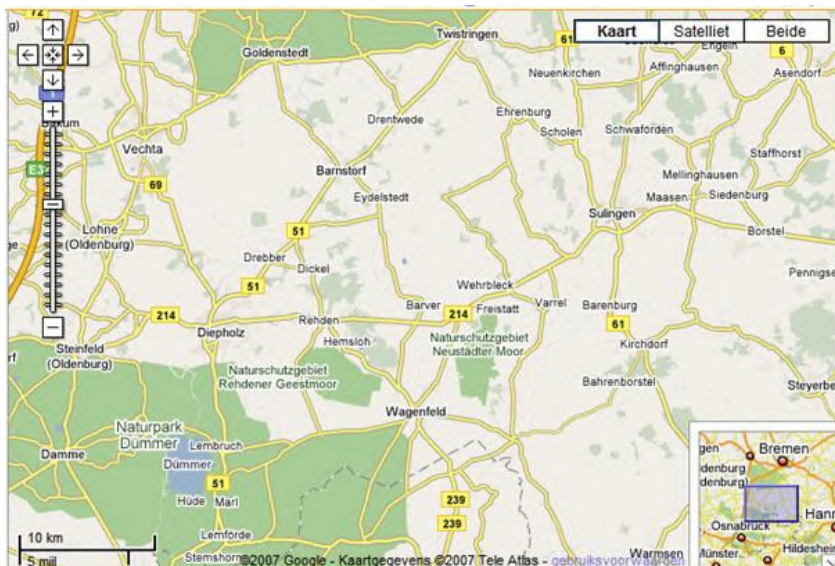
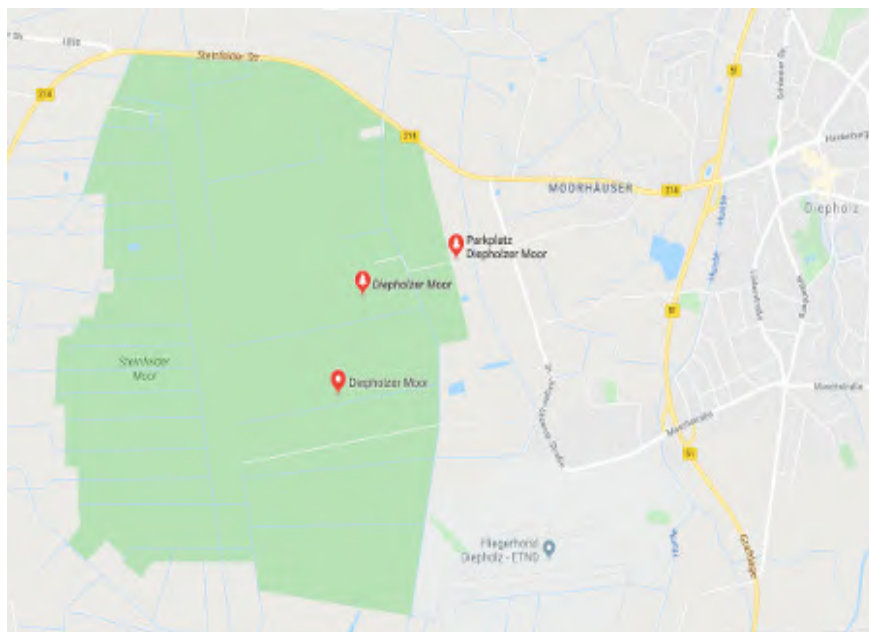
Toen we in de regio arriveerden begaven we ons naar de akkers die volgens onze informatie, via internet en volgens de informatiefolders goed om voor de foeragerende kraanvogels te bekijken namelijk aan de zuidkant van het Grosses Moor aan het riviertje de Dadau. We troffen hier Hans en Marina Rensen die daar een overnachting hadden geregeld.

Er waren inderdaad veel kraanvogels op de akkers, groepen van 25, 100 soms wel 250 vogels. Het was erg belangrijk om de vogels niet te dicht te benaderen, zolang we in de auto's bleven gingen ze rustig door met het zoeken naar maïskorrels maar >

als we de auto verlieten en de vogels ons zagen gingen de koppen naar boven en vlogen eerst de vogels op die het dichtst bij stonden, al snel gevolgd door de hele groep.
Mooi was te zien dat de groepen vogels uit kleine families bestonden twee oudervogels en hun jong(en), meestal 1. De jonge vogels hebben minder kleur en een bruinige kop.
Verdere vogels hier waren: rietganzen, buizerden, kramsvogels, koperwieken, witgat, ijsvogel(gehoord)

Middagpauze

We begaven ons voor een sanitaire stop en om koffie te drinken naar een

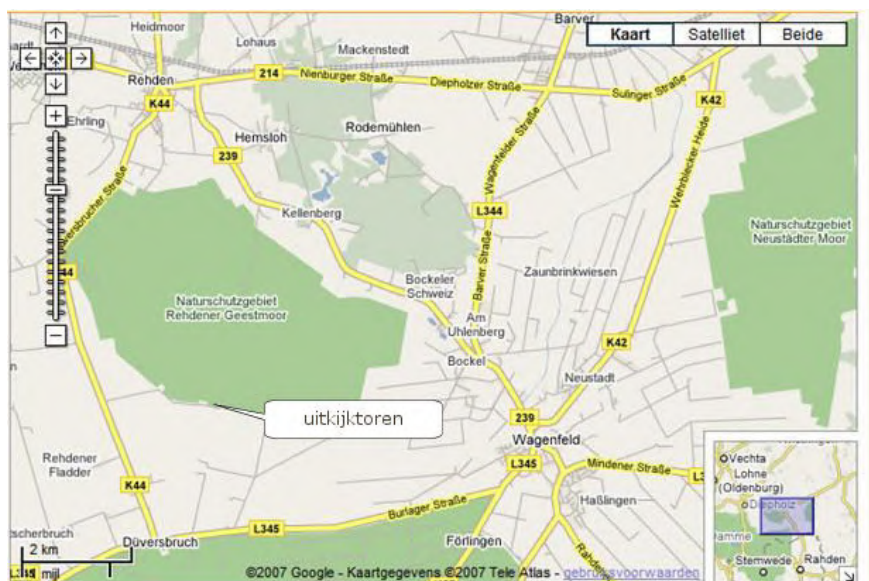
natuurinformatiecentrum aan de Dümmer See. Een afstand van 20 km in zuidelijke richting. De Dümmer See is een kunstmatig meer om wateroverlast in deze regio te voorkomen. Uitgestrekte rietvelden ontnemen het zicht op het meer nogal maar de Duitse Natuurbeschermings-organisatie heeft riante uitkijktorens in deze regio gebouwd om het publiek uitzicht te geven op de vogelrijke plekken. Overigens, overal liggen folders over de vogels van de streek, duidelijk is dat men inspeelt op de populariteit van de kraanvogels.

De kijktoren leverde naast veel wilde eenden, smienten en tafeleenden niet zo veel op. Het

vaste paar zeearenden dat hier aan het meer broedt, was niet te vinden. Verder hier kolganzen en grauwe ganzen.

Middag

In de middag reden we naar het Neustädter Moor, ca. 20 km oostelijker. Dit is een landschappelijk erg mooie plek met ook weer een hoge uitzichttoren die over het veen uitkijkt. In de verte waren hier groepen kraanvogels vliegend te zien. Ook vloog er een blauwe kiekendief rond en zagen we groepen kramsvogels foerageren. Erg mooi was een klapekster die telkens in de toppen van de boompjes op de rand van het veen te zien was. Op de terugweg naar de parkeerplaats konden we samen met andere vogelaars >

een groep kepen vlakbij zien. Sommige vogelaars kenden deze mooie vinkachtige nog niet.

Daarna begaven we ons naar het Rehdener Geestmoor (zie kaart vorige bladzijde) waar een grote slaapplaats is van de kraanvogels en waar soms wel honderden vogelaars hun excursie dag afsluiten met het zicht op de grote groepen terugkerende vogels naar de plassen. Dat was nu tamelijk rustig zowel met mensen als met vogels. Hoewel we konden genieten van een mooie ondergaande zon misten we toch de massale vluchten kraanvogels en rietganzen van een voorgaande keer. Volgens de aanwezige vogelaars waren door de droogte van de afgelopen twee jaren de veenplassen te klein geworden om veel vogels te trekken.

Nadat we nog een hapje gegeten hadden in een lokale "Imbiss" vertrokken we weer richting Kampen waar we om half elf arriveerden. We konden terugkijken op een prachtige natuur belevingsdag. •

Uitkijktoren Rehdener Geestmoor

Excursie Programma vogelwerkgroep 1e helft 2020

A. 8 februari Dagexcursie Zuid West Friesland

Vertrek: 07:30 uur
Terug: ca.: 16:00 uur
Excursieleider: Henk de Vos
Tel. 06 30157915
Meerijden kost € 10,00

B. 28 maart Ochtendexcursie Polder Arkemheen/ Polsmaten

Vertrek: 07:30 uur
Terug ca.: 12:30 uur
Excursieleider: Nico Goosen
Tel. 06 23778880
Meerijden kost € 5,00

C. 18 april Ochtendexcursie Harderbroek

Vertrek: 07:00 uur
Terug ca.: 12:30 uur
Excursieleider: Nico Goosen
Tel. 06 23778880
Meerijden kost € 5,00

D. 9 mei Ochtendexcursie Vogelringstation de Glinde Kamperhoek

Vertrek: 07:30 uur
Terug: ca.: 12:30 uur
Excursieleider: Oscar de Pauw
Tel. 0321 382873 of 06 13750331
Meerijden en bijdrage voor het ringstation kost € 6,00

E. 6 juni Avondexcursie Nachtzwaluwen Noord Veluwe

Vertrek: 20:30 uur
Terug: ca.: 23:00 uur
Excursieleider: Henk de Vos
Tel. 06 30157915
Meerijden kost € 3,00

F. 20 juni Dagexcursie Drents Friese Wold, Fochtelooverveen en Aekingerzand

Vertrek ; 07:00 uur
Terug: ca.; 17:00 uur
Excursieleider: Anton Wielink
Tel.038 3321562
Meerijden kost € 10,00

IJSSELOOG

Verslag Broedvogelinventarisatie 2019

**Tekst: Anton Wielink. Foto's Anton Wielink en Martijn de Jonge
Kampen, november 2019**

Algemeen

Dit jaar werd IJsseloog voor de twintigste keer op broedvogels geïnventariseerd. Dit verslag vermeldt 105 soorten. Niet alleen de broedvogels van het eiland, maar ook trekkers die in de onderzochte periode zijn waargenomen, veelal soorten die het eiland gebruiken om op te sterken. Het eiland heeft een grote aantrekkingskracht op vogels. Niet opzienbarend. IJsseloog is zeer afwisselend met veel verschillende biotopen en daardoor grote variatie aan planten. Bos, strandjes, waterlopen, kruidenrijk grasland en zandvlaktes wisselen elkaar af. En je hebt de Hanzeplaat, het onbewoonde eiland waar de natuur zijn eigen gang mag gaan. En voor alles vinden vogels hier rust. Daardoor blijft het een intrigerende plek die ieder voorjaar weer verrassingen biedt.

De weersomstandigheden waren dit voorjaar goed. Echt Hollands weer met natte en droge dagen. Tijdens de bezoeken scheen meestal een zonnetje en dat gaf de onderzoekers nog meer een 'vakantie'gevoel.

Dat was ook zo op 16 april. Die dag werden er opnames gemaakt voor het Tv-programma "Vroege vogels".

Er werden opnames gemaakt van de natuur in de IJsseldelta en IJsseloog was één van de locaties die in de schijnwerpers stond. Behalve dat het weer meewerkte werden ook een aantal leuke soorten waargenomen.

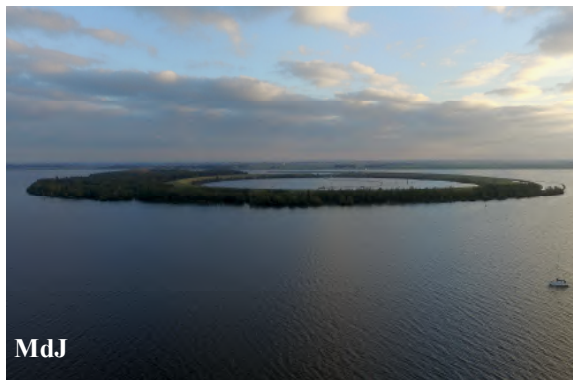
Sinds 2014 worden er regelmatig vossen waargenomen. Dit voorjaar werden een dood exemplaar gevonden maar werden ze niet gezien en ook werd geen indicatie gevonden van enige aanwezigheid. Volgend jaar zal duidelijk worden of er nog dieren op het eiland aanwezig zijn.

Voor de zangertjes maakt de aanwezigheid van de vos niet zoveel uit. Hoewel het bos veranderd biedt ze veel broedgelegenheid voor mezen, lijsters, zangertjes en roofvogels. En aan de ijsvogel. Deze soort was vorig jaar bijna verdwenen na een korte maar heftige vorstperiode. Dit voorjaar heeft de soort zich goed hersteld van de verliezen.

De roofvogels zijn goed vertegenwoordigd. De buizerd is met twee territoria al jaren stabiel. De torenvalk bracht één legsel groot. En de havik liet zich regelmatig horen. Hoewel de zeearend niet op IJsseloog broedt gebruikt ze de locatie wel als jachtgebied. Bijna dagelijks wordt de soort gezien.

De aan de westkant aangelegde rietstrook begint zich te ontwikkelen tot een aantrekkelijk biotoop. Rietgors en kleine karekiet hebben de plek gevonden. En mezen, roodborst en winterkoning vinden er veel voedsel voor de jongen.

De Hanzeplaat werd twee keer bezocht. Door omstandigheden vonden de bezoeken laat in de broedperiode plaats. Daardoor is er geen compleet beeld te geven van de vogelpopulatie. De situatie lijkt echter vergelijkbaar met 2018. Verheugend was de constatering dat zowel bontbek- als kleine plevier succesvol hebben gebroed. >

Er wordt naar gestreefd iedere inventarisatieronde dezelfde route te lopen op vastgestelde tijden. Vanwege o.a. weersomstandigheden lukt dat niet altijd. Bovendien is een deel van het eiland onbereikbaar tijdens de bezoeken. De aantallen territoria van de soorten die hier broeden worden daarom geïndiceerd.

MdJ. Reebok op IJsseloog

Onder het kopje 'Bespreking per soort' worden 105 verschillende soorten besproken, niet allemaal broedvogels van het depot maar ook incidentele gasten, foeragerende vogels en trekvogels die tijdens de onderzochte periode aangetroffen zijn. Ook geverifieerde waarnemingen van derden (personeel van RWS en waarnemingen van waarneming.nl) zijn in het verslag verwerkt. Enkele soorten die hier voorheen gebroed hebben maar dit jaar niet werden waargenomen zijn vermeld.

Tot slot, maar niet het minst belangrijke willen wij ook dit keer weer onze dank uitspreken naar het personeel van Rijkswaterstaat, Directie IJsselmeergebied. Zoals ieder jaar is hun welwillende medewerking, enthousiasme en betrokkenheid een bron van aanmoediging voor het onderzoek.

Overzicht voorjaarsinventarisaties

De inventarisatiebezoeken vonden plaats op 26 maart, 10, 16 en 24 april, 9, 15 en 29 mei, 5, 12 en 26 juni en 3 juli. De routes werden telkens 's morgens van 08.00 uur tot 11.00 uur gelopen. Tijdens de bezoeken van 29 mei en 3 juli werd de Hanzeplaat bezocht en in kaart gebracht. Dit zijn late data, maar was het gevolg van het niet beschikbaar zijn van vervoer naar de locatie. Die dagen werd geen volledige ronde gelopen maar werden, buiten de Hanzeplaat alleen de omgeving van de haven, de scheidingsdepots en opslagterrein geïnventariseerd. Het bezoek van 16 april stond in het teken van opnames voor het tv-programma "Vroege vogels".

Waarnemers

In wisselende samenstelling hebben de volgende personen aan de inventarisatierondes deelgenomen: Wim Baer (3x), Cor Fikkert (1x), Yoel Jimenez (1x), Martijn de Jonge (1x), Barend Kamphuis (1x), Hugo Kok (1x), Henk Kroeze (2x), Jolanda Paans (1x), Michael Paans (1x), Oscar de Pauw (2x), Klaas van de Sluis (4x), Henk de Vos (4x), Anton Wielink (11x).

Bespreking per soort

Knobbelzwaan (*Cygnus olor*)

Maximaal zijn 8 paar geteld. Er wordt op meerdere locaties gebroed: in de waterlopen van het bos, langs de put en in de gracht. Maar ook op de basaltdammen langs het Ketelmeer.

Grauwe gans (*Anser anser*)

Algemene broedvogel op IJsseloog. Op 10 april werden de eerste twee paren met jongen waargenomen. Afgaande op het aantal getelde vogels zal het aantal broedparen ca. 30 zijn. Na de broedtijd zoeken veel vogels van elders rust in het depot en de haven.

Grote Canadese gans (*Branta canadensis*)

Broedvogel. Op 29 mei een ouderpaar met 3 pulli in de gracht.

Brandgans (*Branta leucopsis*)

Voor het laatst is broeden in 2014 vastgesteld. Sindsdien een incidentele bezoeker van het oog. Op 5 juni een vogel in de haven.

Bergeend (*Tadorna tadorna*)

Maximaal werden tijdens de rondes 10 vogels geteld. Broeden is niet vastgesteld.

Casarca (*Tadorna ferruginea*)

Op 12 juni een vogel in de haven.

Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*)

Het aantal getelde nijlganzen was dit voorjaar minder dan voorgaande jaren. Maximaal werden in de broedperioden 8 vogels geteld. Op 24 april werd het eerste paar met jongen genoteerd. Gezien de getelde aantallen zal het aantal broedparen maximaal 5 zijn. Na de broedtijd verschijnen grotere groepen in de put en de haven.

Wilde eend (*Anas platyrhynchos*)

De wilde eend is een algemene broedvogel op IJsseloog. De getelde aantallen (max. 40 op 24 april) betrof vooral mannen. De vrouwen zitten dan te broeden. Dit duidt op een redelijke broedpopulatie.

Krakeend (*Anas strepera*)

Algemene broedvogel. Schatting 15-20 broedparen.

*Slobeend (*Anas clypeata*)

Maximaal werden 10 vogels geteld. Het is een schaarse broedvogel op IJsseloog.

*Smient (*Anas Penelope*)

Op 26 juni werd een paartje in de haven waargenomen. Broeden is niet vastgesteld. >

***Wintertaling (*Anas crecca*)**

Wintertalingen worden ieder voorjaar in kleine aantallen waargenomen. De soort is moeilijk te inventariseren want rustende vogels zoeken de bescherming van de oeverbegroeiing. Gezien de getelde aantallen zal het aantal broedparen maximaal 5 zijn.

Tafeleend (*Aythya ferina*)

Tijdens de mei-bezoeken werden maximaal 10 vogels geteld, waarvan enkele gepaard. Landelijk is het een zeldzame broedvogel en dat geldt ook voor het depot.

Krooneend (*Netta rufina*)

De soort breidt zijn broedgebied uit naar de noordelijke randmeren. Op 5 juni een waakzaam mannetje bij de nieuw aangelegde rietkraag. Mogelijk een broedgeval.

Kuifeend (*Aythya fuligula*)

De kuifeend broedt vrij laat in het seizoen en is een algemene broedvogel.

***Brilduiker (*Bucephala clangula*)**

In tegenstelling tot voorgaande jaren werden dit voorjaar geen brilduikers waargenomen.

Nonnetje (*Mergellus albellus*)

Wintergast die zich zelden bij het eiland laat zien. Op 20 maart een mannetje bij de ingang van de haven.

Grote zaagbek (*Mergus merganser*)

Tot begin mei werden foeragerende vogels in de haven gezien. Waarschijnlijk vogels die de trek naar het noorden wat uitgesteld hadden. De soort broedt niet in Nederland.

Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*)

Op 16 april 4 foeragerende vogels in de haven; op 24 april één. Geen broedindicatie.

Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*)

Op 26 maart gracht 4 foeragerende vogels in de haven. Op 3 juli een baltsende vogel in een waterloop aan de zuidkant van de Hanzeplaat. Locatie en tijd sluiten een broedgeval niet uit.

Fuut (*Podiceps cristatus*)

Het aantal broedende futen is de laatste jaren stabiel. Territoria zijn vastgesteld in de gracht, de put en in de waterlopen door het bosgedeelte. Ca. 20 broedparen.

Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)

De aalscholver bezoekt het slibdepot alleen om te foerageren en te slapen. Regelmatig bevindt zich een grote groep foeragerende vogels op het Ketelmeer. De slaappleatsen bevinden zich aan de oostkant van de Hanzeplaat en aan de westkant van de gracht. Broeden is ook dit jaar niet vastgesteld.

Grote zilverreiger (*Ardea alba*)

In het voorjaar is de grote zilverreiger een schaarse bezoeker. De soort wordt echter tijdens de meeste bezoeken waargenomen. Buiten de broedtijd is de vogel in grotere aantallen aanwezig.

Blauwe reiger (*Ardea cinerea*)

Tijdens ieder bezoek worden blauwe reigers waargenomen. Broeden is niet vastgesteld.

***Zeearend (*Haliaeetus albicilla*)**

De zeearend broedt in de nabijheid in het Ketelmeer bij het Rechterveld (Kampereiland) en wordt regelmatig op het eiland gezien, vooral op zoek naar voedsel.

Visarend (*Pandion haliaetus*)

Op 16 april en overvliegende vogel.

Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*)

Op 9 mei een jagend mannetje bij het de nieuwe rietaanplant.

***Blauwe kiekendief (*Circus cyaneus*)**

Op 24 april een jagend mannetje bij de scheidingsdepots.

Buizerd (*Buteo buteo*)

Tijdens de rondes werden maximaal 3 vogels geteld. 1-2 broedparen.

Havik (*Accipiter gentilis*)

Tijdens meerdere rondes werd de havik gezien en gehoord. Waarschijnlijk heeft de soort dit jaar in het bosgedeelte gebroed.

***Torenvalk (*Falco tinnunculus*)**

In het voorjaar waren twee paartjes aanwezig waarvan er één tot broeden kwam. Op 24 april werd dit nest gecontroleerd (5 eieren). Op 12 juni zaten er drie jongen op de rand van de broedkast.

Slechtvalk (*Falco peregrinus*)

Dit voorjaar werd deze soort niet waargenomen.

Waterral (*Rallus aquaticus*)

Voor en na de broedtijd laat deze soort zich regelmatig horen. In de broedperiode niet, maar een broedgeval in het moerasgebied is niet uit te sluiten.

Waterhoen (*Gallinula chloropus*)

Hoewel deze soort in de onderzochte periode niet werd gehoord is broeden niet uit te sluiten.

Meerkoet (*Fulica atra*)

De meerkoet is een algemene broedvogel. De oevers van de watergangen bieden genoeg nestgelegenheid. Een schatting is lastig. De soort valt weinig op. Na broedtijd soms grote aantallen pleisterende vogels op het Ketelmeer. >

Scholekster (*Haematopus ostralegus*)

Het gehele voorjaar waren scholeksters aanwezig in de omgeving van het kantoorgebouw. Maximaal 4 exemplaren. De vogels gingen niet over tot broeden.

Kleine plevier (*Charadrius dubius*)

De soort heeft ook dit jaar op de Hanzeplaat gebroed. Op 29 mei werd een alarmerend paartje waargenomen. Op 3 juli werden 3 vogels genoteerd.

***Bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*)**

Op 29 mei een alarmerend paar op de Hanzeplaat. Waarschijnlijk een ouderpaar met jongen.

Kievit (*Vanellus vanellus*)

Voormalige broedvogel. Tegenwoordige waarnemingen betreft steeds overvliegende of foeragerende vogels. O.a. op 9 mei een foeragerende vogel.

Witgat (*Tringa ochropus*)

Wordt regelmatig waargenomen. Het betreft altijd trekkende vogels.

***Oeverloper (*Actitis hypoleucos*)**

Regelmatige gast. Vooral langs de haven en bij de nieuwe rietaanplant.

***Tureluur (*Tringa totanus*)**

Op 24 april een foeragerende vogel langs de Ketelmeer-dijk.

***Wulp (*Numenius arquata*)**

Op 26 maart een overvliegende vogel.

***Watersnip (*Gallinago gallinago*)**

Op 10 april werd twee vogels waargenomen in de omgeving van het moeras.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*)

Voormalige broedvogel. Foeragerende kokmeeuwen worden tijdens ieder bezoek waargenomen.

Stormmeeuw (*Larus canus*)

Broedvogel in klein aantal op de boeien in de put (mislukte legfels en op het dak van het kantoor. Ook veel foeragerende vogels.

Zilvermeeuw (*Larus argentatus*)

Voormalige broedvogel, Altijd in klein aantal aanwezig.

Geelpootmeeuw (*Larus michahellis*)

Op 24 april werd een geelpootmeeuw in de haven waargenomen.

Pontische meeuw (*Larus michaellis*)

Op 17 mei en 3 juli werd een vogel in de haven waargenomen.

***Grote mantelmeeuw (*Larus marinus*)**

Regelmatige gast. Broedt niet op IJsseloog.

Kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*)

Voormalige broedvogel. Altijd in klein aantal aanwezig.

***Dwergmeeuw (*Hydrocoloeus minutus*)**

16 april werden tijdens de opnames van Vroege vogels een 10-tal vogels waargenomen in de put.

***Visdief (*Sterna hirundo*)**

Voormalige broedvogel van IJsseloog. Klein aantal foerageert in de haven en op het Ketelmeer.

Zwarte stern (*Chlidonias niger*)

Zwarte stern worden in klein aantal tijdens de trek waargenomen. De soort broedt niet op IJsseloog.

Holenduif (*Columba oenas*)

Tijdens de gelopen rondes werden steeds 4-6 exemplaren genoteerd. Maximaal 3 broedparen.

Houtduif (*Columba palumbus*)

In klein aantal aanwezig; schaarse broedvogel. Op 9 mei werd in de nabijheid van het kantoor een broedende vogel ontdekt. Op de Hanzeplaat eveneens aanwezig.

***Koekoek (*Cuculus canorus*)**

Op 24 april werd de eerste koekoek gehoord. Op 15 mei was zowel op IJsseloog als op de Hanzeplaat een roepende vogel aanwezig.

Gierzwaluw (*Apus apus*)

Geen broedvogel. Wel regelmatig foeragerende vogels.

IJsvogel (*Alcedo atthis*)

Op meerdere locaties werden dit voorjaar ijsvogels waargenomen. O.a. op 3 juli op de Hanzeplaat 3 vogels. Broedparen 4-6.

Grote bonte specht (*Dendrocopus major*)

Vrij algemene broedvogel. 3-5 broedparen. Ook op de Hanzeplaat.

Oeverwaluw (*Riparia riparia*)

Op 10 april werden de eerste vogels waargenomen bij het strandje van de Hanzeplaat. Op 9 mei werden 20 nestgaten geteld. Dit aantal groeide tot ca. 40. Dat is beduidend minder dan vorige jaren. >

***Boerenzwaluw (*Hirunda rustica*)**

De bekende broedlocatie bij de ingang van de put was ook dit voorjaar weer in trek. Aantal broedparen is lastig te tellen, aangezien er ook zwaluwen van elders ter plaatse foerageren. Schatting 10-15 broedparen. Op 3 juli ca. 100 vogels bij de ingang van de put.

***Huiszwaluw (*Delichon urbicum*)**

Er bevindt zich een grote kolonie bij het gemaal Colijn in Ketelhaven. Zo af en toe foeragerende vogels op IJsseloog.

***Graspieper (*Anthus pratensis*)**

Afgaande op de getelde alarmerende vogels 15-20 broedparen.

Boompieper (*Anthus trivialis*)

De boompieper broedde dit jaar alleen op de Hanzeplaat. Er werden 5 territoria geteld. Op 29 mei een nestvondst (6-legsel)

Witte kwikstaart (*Motacilla alba*)

De soort was ook dit jaar algemeen. Aantal broedparen 5 tot 10.

Rouwkwikstaart (*Motacilla alba yarrellii*)

Dit jaar werden geen rouwkwikstaarten gezien.

***Gele kwikstaart (*Motacilla flava*)**

Gele kwikstaarten trekken tot in mei door. Op 15 mei een greep van 20 vogels bij de haven. Territoriale vogels zijn zeldzaam.

Noordse kwikstaart (*Motacilla flava thunbergii*)

Op 9 en 15 mei werden enkele vogels in een grote groep trekkende gele kwikstaarten gezien.

Heggenmus (*Prunella modularis*)

Tijdens de rondes wordt de heggenmus een enkele keer gehoord. Het is een onopvallende soort die gemakkelijk over het hoofd wordt gezien. Mogelijk 1-2 broedparen.

Roodborst (*Erithacus rubecula*)

Tijdens alle bezoeken werden zingende mannetjes genoteerd. Aantal broedparen 3 tot 5.

***Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*)**

De nachtegaal een algemene broedvogel op IJsseloog. Ook op de Hanzeplaat is de soort aanwezig. 10-15 broedparen.

Zwarte roodstaart (*Phoenicurus ochruros*)

Op 15 mei een mannetje bij het machinegebouw van de put.

***Tapuit (*Oenanthe oenanthe*)**

In het voorjaar regelmatig trekkende vogels. O.a 15 mei een viertal in de omgeving van de haven.

Zanglijster (*Turdus philomenos*)

Maximaal werden 4 zingende mannetjes genoteerd. De soort begint eind maart, begin april al met broeden. Op de Hanzeplaat 2 territoria.

Koperwiek (*Turdus iliacus*)

Zelfs tijdens de trek een schaarse bezoeker. Op 10 april 5 vogels aanwezig.

***Kramsvogel (*Turdus pilaris*)**

Tijdens de trek worden ieder jaar kramsvogels genoteerd. Dit jaar alleen op 24 april 2 vogels.

Merel (*Turdus merula*)

Niet algemeen. Zowel op het oog als op de Hanzeplaat enkele broedparen.

Tuinfluitier (*Sylvia borin*)

Algemene broedvogel met max. 10 territoria op het grote eiland. Op de Hanzeplaat 5-7.

Zwartkop (*Sylvia atricapilla*)

Zeer algemene broedvogel op IJsseloog. Max. werden 20 territoria geteld. Op de Hanzeplaat 6.

Grasmus (*Sylvia communis*)

Broedt voornamelijk in de nabijheid van het moeras en de rietopslag. Op 9 mei werden hier 5 zingende mannetjes vastgesteld.

Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Op 15 mei een zingende man bij het moerasgebied. Mogelijk een broedgeval.

Kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*)

Dankzij de nieuw aangelegde rietstrook aan de zuidwestkant van het eiland is het aantal kleine karekieten toegenomen. Op 15 mei werden 3 zingende vogels op deze locatie geteld. In de moeraszone en de met riet begroeide vlakke ernaast ook 4 territoria. Bij de ingang van de put eveneens een zingende vogel. Op de Hanzeplaat 1 territorium.

Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*)

Alleen op 9 mei werd een zingende man waargenomen. Mogelijk één broedpaar.

***Spotvogel (*Hippolais icterina*)**

Hoewel het eiland genoeg nestgelegenheid lijkt te bieden, is de spotvogel dit jaar niet waargenomen. >

MdJ. Oeverzwaluwen verzamelen op IJsseloog

Spotvogel

Fitis (*Phylloscopus trochilus*)

De fitis is een zeer algemene broedvogel. In de bosopslag werden 15-20 territoria vastgesteld. Op Hanzeplaat 10 paar.

Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*)

Algemene broedvogel. In kleiner aantal dan de voorgaande soort. In de bosstrook min. 10-15 broedparen. Op de Hanzeplaat 3.

Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*)

Maximaal werden in april 5 zingende mannetjes gehoord; op de Hanzeplaat een zelfde aantal.

***Matkop (*Parus montanus*)**

Een eenmalige waarneming op 12 juni. Geen broedindicatie.

Koolmees (*Parus major*)

Vrij schaarse broedvogel. 3-5 broedparen.

Pimpelmees (*Parus caeruleus*)

De pimpelmees is met max. 4 paren een schaarse broedvogel op IJsseloog.

Kuifmees (*Lophophanes cristatus*)

Voor het eerst werd dit jaar (op 10 april) een kuifmees waargenomen. De soort broedt niet op IJsseloog.

Staartmees (*Aegithalos caudatus*)

De soort werd dit jaar niet waargenomen.

Baardman (*Panurus biarmicus*)

Dit jaar is de soort niet waargenomen.

Gaai (*Garrulus glandarius*)

Tijdens de meeste inventarisatierondes wordt de gaai genoteerd. Eén broedpaar.

Kauw (*Coloeus monedula*)

Op 15 mei 5 foeragerende vogels. De soort laat zich sporadisch op IJsseloog zien.

Zwarte kraai (*Corvus corone*)

Tijdens iedere ronde worden er enkele zwarte kraaien gezien. In de arm van de aanwezige kraan is een nest gebouwd. Broedactiviteit is echter niet waargenomen.

Spreeuw (*Sturnus vulgaris*)

Regelmatig worden tijdens de rondes foeragerende groepen waargenomen. Broeden is niet vastgesteld.

***Wielewaal (*Oriolus oriolus*)**

Dit voorjaar liet de wielewaal zich niet horen.

Vink (*Fringilla coelebs*)

Op 10 april 8 zingende mannen. 8-10 broedparen.

***Kneu (*Carduelis cannabina*)**

Vooraf in de omgeving van het kantoorgebouw, de Ketel en bij het moerasgebied worden regelmatig kneuen waargenomen. Maximaal 5 broedparen.

Putter (*Carduelis carduelis*)

Foeragerende, niet-broedende vogels worden regelmatig gezien, ook op de Hanzeplaat. Broeden is niet vastgesteld.

Groenling (*Chloris chloris*)

Eén waarneming: op 24 april.

Appelvink (*Coccothraustes coccothraustes*)

Op 17 mei werden door meerdere waarnemers 3 vogels gezien. Op 29 mei wederom op dezelfde locatie. Waarschijnlijk heeft de soort hier gebroed.

Rietgors (*Emberiza schoeniclus*)

De rietgors was dit jaar weer aanwezig in het moerasje en in de ruigtes van het nabijgelegen terrein. Ook werd de soort gehoord in de nieuw aangelegde rietstrook. Max. 6 territoria vastgesteld.

*** Soorten die voorkomen op de "Rode Lijst Nederlandse broedvogels 2017" van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.**

Geraadpleegde literatuur

Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

SOVON 2012. Handleiding Veldwerk Vogelatlas 2012-2015. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Nijmegen

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Jonsson Lars. Vogels van Europa, Noord Afrika en het Midden-Oosten. Tirion, Baarn.

Dr. Wolfgang Makatsch. Die Eier der Vögel Europas I und II, 1974. Neumann Verlag, Radebeul •

Wielewaal

Door Henk Dorgelo

MAMA'S LAATSTE OMHELZING

Frans de Waal schreef onder bovenstaande titel een boek 'Over emoties bij dieren en wat ze zeggen over onszelf'. Hij is een wereldberoemde Amerikaans-Nederlandse bioloog en is hoogleraar psychologie aan de Emory University in Atlanta. Van hem bespraken we al eens het boek 'Zijn we slim genoeg om te weten hoe slim dieren zijn?' Hij werkt graag met niet-talige wezens en schrijft er over: 'Ik kan alleen maar naar hun gevoelens raden, maar ze zetten me nooit op het verkeerde been (zoals mensen vaak doen; HD) met wat ze over zichzelf vertellen'. In 'Mama's laatste omhelzing' beschrijft hij in het begin de laatste ontmoeting van een stervende chimpansee (Mama) en Jan van Hooff, een emotionele gebeurtenis die is verfilmd en door miljoenen mensen is bekeken. Hij gaat dan door met het beschrijven van allerlei emoties die ook bij dieren, vooral zoogdieren, voorkomen. De Waal deelt de evolutietheorie een belangrijke rol toe; we moeten, zo schrijft hij, een gezamenlijke voorouder hebben met andere primaten, zoals chimpansees en bonobo's (waar hij ook al eens een boek over schreef).

Dieren kunnen heel empathisch zijn; ze kennen verzoening, maar ze zijn niet altijd lief en aardig voor elkaar; chimpansees doden zelfs alfamannen. Chimps maken ook plannen op basis van de afstand die ze moeten afleggen bijv. voor het bereiken van een bepaalde vijgenboom; ze staan eerder op voor bomen die veraf staan dan voor bomen die dichtbij staan; ze herinneren zich dus actief eerdere ervaringen. Ook het welzijn van dieren is meetbaar (vissen bijv. voelen ook pijn) en het onderzoek daarnaar is een wetenschap op zich geworden. Dat zou nooit gebeurd zijn, zegt De Waal, als we er nog steeds van overtuigd zijn dat dieren niets voelen.

Het is een, door Uitgeverij Atlas Contact uitgegeven, bijzonder leerzaam boek geworden met een aantal foto's en tekeningen. Het kost € 24,99 (ISBN 9789045034294).

HET DWARSE VOGELBOEK

Van Siegfried Woldhek verscheen 'Het dwarse vogelboek', een boek vol 'angsthazen, showpikken en andere vogels'. Van hem zijn tekeningen en schilderijen bekend. Indertijd verscheen in het 'Kamper Nieuwsblad' regelmatig een artikel van hem over een vogel, dat hij illustreerde met een zwart-wit tekening. En een paar jaar geleden was er een expositie van hem van schilderijen en tekeningen (van vogels en BN-ers) in Kampen.

Hij beschrijft de foto's nu met een flinke schep humor, waarbij hij zelfs nieuwe vogelsoorten introduceert met zelfbedachte Latijnse namen.

Hij begint de inleiding van dit boek zo: 'Mensen zijn gek op vogels. En dan bedoel ik niet zozeer de duivenmelkers, de kanariehouders of de liefhebbers van een kippenboutje, maar vooral de mensen die graag naar vogels kijken.' Maar dan bedoelt hij niet degenen, die van de ene plek naar de andere zich haasten om maar een 'nieuwe' soort te twitchen. Voor hem is dat jagen en jakkeren een karikatuur van vogels kijken. Er is veel meer te beleven aan vogels, als je de naam van die nieuwe soort weet, weet je eigenlijk nog niets over die vogel. Gewoon genieten van het gedrag, de kleuren, de geluiden of de prestatie die een trekvogel verrichtte, is iets geworden voor de goedwillende liefhebber.

Woldhek, die we ook nog kennen van de tijd dat hij directeur van Vogelbescherming was, voelde zich bij het samenstellen van dit boek vrij om de vogels op een eigen manier in families in te delen. Elk van die families heeft een apart hoofdstuk gekregen, die gaan over zaken die iedereen kan zien. Het openen van je zintuigen en het toelaten van vragen en verwondering is voldoende. Hij besluit met: 'Laat hun veren je ogen strelen.'

En dan komen de showpikken (Ostentationidae), de angsthazen (Timoridae), de vocalisten (Cantoridae), de vliegers (Volantidae), de verstoppers (Occultidae), de niet-levenden (Mortuidae) enz. in prachtige foto's voorbij.

Het is een fantasierijk boek voor vogelaars en zeker ook voor leken geworden; een lust voor het oog. De prijs van dit door Uitgeverij Podium uitgegeven boek is € 29,99 (ISBN 9789057599668). >

DE 22 LEVENSLESSEN DIE VOGELS ONS LEREN

Dit boekje van Philippe J. Dubois en Élise Rousseau gaat over de levenswijsheid van vogels en heeft de ondertitel 'Over moed, reisplezier, liefhebben en kwetsbaarheid' en is uit het Frans vertaald. De auteurs zijn bioloog en filosoof en schrijvers van boeken over de natuur. Zij zijn al hun hele leven gebiologeerd door het gedrag van vogels en vinden dat vogels onze inspiratiebron zijn voor een beter leven.

Ze vragen zich af: 'Wat kunnen vogels ons in deze eeuw nog leren? Aan de hand van korte ornithologische verhalen kunnen we zien dat deze levendige dieren in feite kleine leermeesters zijn; ze zetten ons aan om over onszelf na te denken en zouden ons weleens een genadeloze spiegel voor kunnen houden. Op basis van recente onderzoeksresultaten, maar ook van onze eigen urenlange observaties van vogels langs rivieren, in tropische bossen en op wonderlijke duintoppen over de hele wereld, zijn wij ervan overtuigd dat de gevleugelde wereld ons een aantal waardevolle lessen biedt, als we er tenminste voor open staan.'

En dan volgen diverse hoofdstukjes met als titel bijvoorbeeld: Accepteren dat je soms kwetsbaar bent; een lesje in gelijkwaardigheid; goede gewoonten, zo gek nog niet; wat is liefhebben; gewoon gelukkig zijn; en wat vertelt een bepaalde tongval ons over de ander? Soms komt e.e.a. wat belerend over, maar ik vind het toch wel een leuk boekje.

Het is door Kosmos Uitgevers van een stevige kft voorzien. Hier en daar is het geïllustreerd met zwart-wit tekeningen van Joanna Lisowiec. Het kost € 15,00 (ISBN 9789021572641)

Over moed, reisplezier,
liefhebben, kwetsbaarheid ...

PHILIPPE J. DUBOIS & ÉLISE ROUSSEAU

DE BERGEEND

Albert Beintema
atlas contact

De bergeend

In de inmiddels heel bekende vogelserie van uitgeverij Atlas Contact verscheen een door Albert Beintema geschreven deel over de bergeend. Beintema is bekend als ecooloog, die weide- water- en moerasvogels bestudeerde in ons eigen land en in Afrika. Hij schreef o.a. ook het deel dat in deze serie verscheen over de Grutto. Nederland is het dichts door bergeenden bevolkte land van Europa.

Bergeenden komen o.a. voor op onze waddeneilanden en broeden in de duinen in konijnenholen en onder dichte duindoornstruiken. Door de ziektes myxomatose en VHS onder de konijnen, zijn er minder holen te vinden, maar de bergeend is niet voor een gat te vangen, dichte struiken bieden ook genoeg bescherming voor een nest. Ze baltsen en paren in de eerste uren van de dag op een plas in de buurt van hun nest. Het aantal broedparen wordt in de vogelatlas van 2018 op 5700-9400 geschat.

Voedsel vinden de bergeenden in de bovenste laag van het wad in de enorme hoeveelheden wadslakjes, die vaak kleiner zijn dan 2 mm, maar ook wel iets groter. Per vierkante meter kunnen die aantallen slakjes wel oplopen tot een half miljoen op geschikte slikplekken. En de bergeenden lusten er wel pap van; een Brit die in de 60-er jaren onderzoek daarnaar deed, vond in een opengesneden maag eens 11858 slakjes. Als de jongen eenmaal uit de eieren komen, moeten ze zo snel mogelijk naar het water en dat is niet zo gemakkelijk, omdat er allerlei vijanden op de loer liggen, die wel een jong eendje lusten. Als ze eenmaal op het wad zijn aangekomen, zie je ze soms in grote crèches die door een paar volwassen eenden bewaakt worden. Ruien doen bergeenden met duizenden tegelijk voornamelijk in de Duitse Bocht.

Beintema heeft weer een boek geschreven dat veel interessante informatie biedt van een sierlijke eend. Tevens biedt hij nog heel wat bouwstenen voor verder

onderzoek. Een katern duidelijke foto's completeert dit boek dat € 24,99 kost (e-book € 14,99).

DE SCHARRELAAR

De scharrelaar is een tijdschrift voor alle vogelaars met liefde voor lezen en alle lezers met liefde voor vogels. Zo introduceerde Uitgeverij Atlas Contact dit voorjaar hun nieuwe geesteskind. Want wat doen vogelaars als ze niet buiten zijn? Deze uitgeverij zegt: lezen natuurlijk! Er is nu dus een tijdschrift voor hen, dat wordt volgeschreven door vogelaars met liefde voor schrijven en door schrijvers met liefde voor vogels.

En nu is dit najaar ook het tweede deel verschenen. De bedoeling is dat dit tijdschrift tweemaal per jaar verschijnt, nl. in het voorjaar en in het najaar, evenals de hoogtepunten van de vogeltrek dus.

Het bevat korte, informatieve, zeer interessante verhalen van bevlogen schrijvers en vogelaars met hier en daar een enkele zwart-wit tekening.

Het is een vondst en een gat in de markt: dit tijdschrift te koop in de boekhandel voor €14,99. Zeer aanbevolen! •

Op de uitgaven van **Vogelbescherming** staat: 'Samen voor vogels en natuur'. Veel soorten staan op het punt om uit ons land te verdwijnen of zijn zelfs al verdwenen. En zelfs nu nog wachten we in Nederland maar ook in Europa met het nemen van de noodzakelijke maatregelen, zoals het verbieden van insectenwerende bestrijdingsmiddelen, die nog jaren gebruikt mogen worden. Wanneer gaat onze minister, die ook de natuur in haar pakket heeft, ze verbieden? Want er verdwijnt veel voedsel voor de vogels, omdat insecten onrustbarend in aantal achteruit gaan. Vogelbescherming probeert het tij te keren, maar kan dat niet alleen... De **kalender** en de **agenda** zijn, zoals we dat gewend zijn, voorzien van fraaie vogelfoto's. Ze zijn beslist de moeite waard. Vooral de agenda laat

zich lezen als een jaarboekje over vogels, dat ons kan inspireren om eropuit te trekken en te genieten van die mooie soorten die nog wel in ons eigen land te bewonderen zijn.

Overigens vind ik het een omissie dat niet de Biddag en de Dankdag voor gewas en arbeid worden vermeld, maar wel bijvoorbeeld het begin en het einde van de Ramadan en het Suikerfeest.

Door het kopen van deze uitgaven van Vogelbescherming helpen we ze bij het beschermen van vogels en hun gebieden. Het actiepakket (agenda en kalender) kun je bestellen via www.vogelbescherming.nl voor € 20,50 (leden € 18,40); de kalender en de agenda zijn ook los verkrijgbaar. •

Hoop

De vogels van het IJsseloog.

De planten rondom Kampen.

Als je ze ijverig inventariseert

dan voel je nog geen rampen.

maar zet je ze in een groter verband

en besef je hoe het werkelijk zit,

dan denk je: "Mensen in Madrid:

Wat zou het toch geweldig zijn

als jullie het goede medicijn

zouden kiezen voor een beter klimaat

zodat 't op de wereld niet slechter gaat".

Hans Houkema, 10 december 2019 •

Adres: De Hooizolder, Groenestraat 94, 8261 VJ Kampen. Bankrekening: NL98INGB0001775490

Verenigingsblad: De RATELAAR en Nieuwsbrief

WEBSITE: <http://natuurverenigingijsseldelta.nl>

Aangesloten bij: Natuur en Milieu Federatie Overijssel (NMO) / Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) district Overijssel / Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (SOVON)

Bestuur:

Voorzitter: Herman Koek, Binnenhof 2, 8307 DG, Ens. Tel. 0527-239554, e-mail: hermankoek@kpnmail.nl

Secretaris: Barend Kamphuis, Zilverschoon 2, 8265 HA Kampen. Tel. 038 3326248, e-mail: barendkamphuis@cs.com

Penningmeester: Hans Rensen, Oosterholtseweg 52, 8271 PV, IJsselmuiden. Tel. 038-3331470, e-mail: hansensen3@gmail.com

Leden:

Jessica Borst, Broekgeuterweg 1, 8263 AV Kampen, tel. 038-3375779, e-mail: jessica.e.borst@zonnet.nl

Onno Drent, 2e Ebbingestraat 5, 8261 VV Kampen, tel. 06-20417902, e-mail: onnodrent@gmail.com

Marc v/d Kolk, Kalverhekenweg 36, 8261 VB Kampen, tel. 0651713293, e-mail: vogelaarmarc@gmail.com

Oscar de Pauw, Dukaat 9, 8253 BL Dronten. Tel. 06-13750331, email: Oskar.depauw@kpnmail.com

Contactadressen:

Beheerder de Hooizolder: Hans Rensen (adres: zie bestuur)

Plantenwerkgroep: Niels Jeurink, Citer 31, 8265 RA Kampen, tel. 038-3328741; e-mail: njeurink@home.nl

Vogelwerkgroep: Henk de Vos (adres hieronder)

Onder de Vogelwerkgroep ressorteert:

Weidevogelbeschermingswerkgroep:

Ailko Faber, Loodiep 43, 8032 TG Zwolle, tel. 06-36018075; e-mail: afaber@landstede.nl

Activiteiten:

Zeearenden: Henk de Vos, Chris Vermeulenhof 8, 8264 CI, Kampen. Tel. 038-3324758, e-mail: milvus.mig@wolmail.nl

IJsseloog: Anton Wielink, Sterrekroos 51, 8265 LP Kampen. Tel. 038-3321562; e-mail: baijenton@home.nl

Watervogeltellingen in Nederland, onderdeel monitoringgebieden: Yvonne Rabe, De Zande 37, 8278 AH, Kamperveen. Tel. 038-3320952, e-mail: yhi@live.nl

Natuurbeschermingswerkgroep: Dolf Stomphorst, Buitennieuwstraat 62, 8261 AB Kampen.

Tel. 06-53711671, e-mail: ajstomphorst@planet.nl

Communicatie:

Nieuwsbrief: Heleen Strikkers, Burg. Van Engelenweg 6, 8271 AS IJsselmuiden. Tel. 038-3333663, e-mail: heleen_strikkers@hotmail.com en

Oskar de Pauw, Dukaat 9, 8253 BL Dronten. Tel. 06-13750331, email: Oskar.depauw@kpnmail.com

Ratelaar: Kees de Kievit, Hondsdraf 3, 8265 DX Kampen. Tel. 038-3323850; e-mail: kees.lapwing@hetnet.nl

Beheerder Website: Heleen Strikkers en Oskar de Pauw (adressen: zie Nieuwsbrief)

Ledenadministratie: Marjo van der Sluijs

Contactadres: Binnenhof 2, 8307 DG, Ens. Tel. 0527-239554, e-mail: marjovandersluijs@gmail.com

Veldwaarnemingen: zie de waarnemingenpagina op onze website: www.natuurverenigingijsseldelta.nl

Contributie: minimaal € 21 per jaar (elk volgende lid op hetzelfde adres, 1 Ratelaar per adres, € 7,50).

Bij aanmelding in het 1ste en 2de kwartaal is men de volledige contributie verschuldigd, in het 3de en 4de kwartaal gratis.

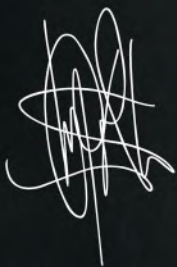
Opzeggingen dienen voor 1 januari te geschieden, anders wordt stilzwijgend verlengd. De contributie dient overgemaakt te worden op bankrekening: NL98INGB0001775490 (IBAN), t.n.v. Natuurvereniging IJsseldelta te Kampen. •

Meer dan een moment.

Ideeën schieten Marsel te binnen, zijn associatieve brein reguleert dit proces – dit is de *wat*. Filosofisch in zijn benadering, vraagt Marsel zichzelf altijd *waarom* een dergelijk idee de moeite waard is om vast te leggen. Want als hij daar geen helder antwoord op kan geven, dan is het idee de moeite niet waard. Voor Marsel is het vooral belangrijk dat een idee origineel is en in de uitvoering minimalistisch. Een krachtig beeld is een beeld dat simpel en *to the point* is. Zo óók het beeld van de man in de uitgestorven Sahara, omringd door niets anders dan de elementen der aarde. Een alomtegenwoordige wind die ritmisch door het verstuivende zand glijdt. Op de voorgrond een golvende zandzee die wordt bewandeld door een reiziger, solitair en statig. Marsel ziet dit als een van zijn favoriete beelden, de situatie gedirigeerd door het getij van de kosmos en geportretteerd door Marsel.

Zijn portret van de solitaire man in de Sahara is een visuele representatie van wat Marsel vooraf in zijn hoofd had bedacht. Daarom is het een van zijn favoriete prints, want het is een foto waarmee hij kan laten zien wat zijn brein had georkestreerd. Voor mensen als Marsel is dit een verademing, want het komt niet vaak voor dat de perfectionist iets creëert wat zijn stoutste verwachtingen evenaart. Met dit beeld is die vertaling van idee naar plaat een werkelijkheid geworden en meer dan dat, want dit is een van de beelden die in de praktijk nog mooier is geworden dan dat hij zich vooraf had ingebeeld. Terugblikkend is dit beeld meer dan een visueel spektakel, het is ook een plezierige registratie van een adorabele reis. De foto zelf is in de Sahara bij Libië gemaakt, een land getergd door conflicten en hebzucht. Maar niets is wat het lijkt, want Libië is ook een van de mooiste landen die Marsel heeft mogen ontdekken. Een gastvrije cultuur, waar men hem warmhartig heeft onthaald. Ondanks de problematiek in dit land, had hij het gevoel alsof hij thuiskwam.

Ontdek meer:
[CameraNU.nl/verhalen](https://www.cameraanu.nl/verhalen)

52 | Natuurfotograaf

Nikon D5 +
Nikon AF-S 70-200mm f/2.8E FL ED VR

